

PISM

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

STRATEGIC FILE

NR 12 (104), GRUDZIEŃ 2021 © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski, Patrycja Sasnal, Wojciech Lorenz

Promocja Inicjatywy Trójmorza w krajach członkowskich i wśród państw-obszerników

Tomasz Żornaczuk

oraz

Kinga Dudzińska, Veronika Jóźwiak, Łukasz Ogrodnik, Jakub Pieńkowski

Państwa tworzące Inicjatywę Trójmorza (Three Seas Initiative – TSI) uznają ją za trwałą platformę współpracy regionalnej. Zaangażowanie ich władz w jej promowanie w większości przypadków wzrosło, choć widoczność Inicjatywy mogła zmaleć po zmianie na stanowisku prezydenta Chorwacji, która – obok Polski – była współinicjatorem TSI. Działania na rzecz popularyzacji Trójmorza są niezależne od orientacji politycznej prezydentów i rządów, ale różnią się zarówno pod względem intensywności, jak i preferowanych dziedzin współpracy. Jednocześnie działania promocyjne przekładają się na jedynie minimalne zaangażowanie finansowe większości państw, co nie zapewnia wystarczającej operacyjności Inicjatywy i realizacji wspólnych projektów.

PISM STRATEGIC FILE

Inicjatywa Trójomorza jest prezydencką platformą współpracy regionalnej, powołaną w 2016 r. przez przedstawicieli dwunastu państw członkowskich Unii Europejskiej: Austrii, Bułgarii, Chorwacji, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rumunii, Słowacji, Słowenii i Węgier. Według deklaracji przyjętej

Według deklaracji przyjętej podczas spotkania założycielskiego w Dubrowniku Trójomorze służy pogłębieniu integracji europejskiej i jej harmonizacji w skali całej UE, głównie poprzez rozwój infrastruktury transportowej, wzmocnienie bezpieczeństwa energetycznego i rozwój gospodarki cyfrowej w Europie Środkowej.

podczas spotkania założycielskiego w Dubrowniku Trójomorze służy pogłębieniu integracji europejskiej i jej harmonizacji w skali całej UE, głównie poprzez rozwój infrastruktury transportowej, wzmocnienie bezpieczeństwa energetycznego i rozwój gospodarki cyfrowej w Europie Środkowej.

Coroczne szczyty przywódców nadają kierunek rozwojowi TSI. Po Dubrowniku w 2016 r. kolejne spotkanie odbyło się w 2017 r. w Warszawie, z udziałem prezydenta Stanów Zjednoczonych

Donald Trumpa. Poparcie dla Inicjatywy wyraziły w 2018 r. również Komisja Europejska (KE) i Niemcy, reprezentowane po raz pierwszy na szczycie w Bukareszcie, gdzie podjęto decyzję o powołaniu Funduszu Trójomorza (Three Seas Initiative Investment Fund – TSIIIF). Został on zainaugurowany w 2019 r. na szczycie w Lublanie. Kolejne spotkania odbyły się w 2020 r. w Tallinnie (wirtualnie) i w 2021 r. w Sofii. Siódmy szczyt w 2022 r. będzie gościł w Rydze. Status obserwatora w TSI posiadają Niemcy, USA, KE, Europejski Bank Inwestycyjny, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju oraz Bank Światowy.

TSIIF służy pozyskiwaniu środków na realizację projektów angażujących przynajmniej trzy państwa TSI. Źródłem finansowania mają być państwowe i międzynarodowe instytucje kapitałowe, które złożą się na fundusz o docelowej wartości 5 mld euro. Spośród dwunastu państw Trójomorza do Funduszu należy dziewięć – poza nim pozostają Austria, Czechy i Słowacja. Polska wniosła wkład w wysokości 750 mln euro, Słowenia – 23 mln, a pozostałe państwa – po 20 mln euro, czyli na najniższym możliwym poziomie. Łączna wartość priorytetowych projektów (obecnie jest ich 90) wynosi tymczasem ok. 181 mld euro, zaś potrzeby inwestycyjne na obszarze Trójomorza Międzynarodowy Fundusz Walutowy szacuje na co najmniej 1,15 bln euro¹. TSI nadal opiera się zatem na funduszach UE, a wiele zgłoszonych w jej ramach projektów pokrywa się z inwestycjami unijnymi. Rozwój TSI w znacznym stopniu będzie więc zależał od zaangażowania państw członkowskich w promocję tej inicjatywy, w tym w jej niezbędne finansowanie.

Chorwacja jako współautor Inicjatywy Trójomorza

Kolinda Grabar-Kitarović, prezydent Chorwacji w latach 2015–2020, była – wraz z prezydentem Polski Andrzejem Dudą – pomysłodawczynią Inicjatywy Trójomorza. Do jej utworzenia posłużyła wcześniejsza chorwacka koncepcja ABC – Adriatyk – Bałtyk – Morze Czarne – zakładająca współpracę dwunastu państw. Ich przedstawiciele (poza Łotwą) spotkali się z inicjatywy Grabar-Kitarović w Nowym Jorku w 2015 r. przy okazji Zgromadzenia Ogólnego ONZ. Współgospodarzem tego spotkania był amerykański think tank Atlantic Council². Grabar-Kitarović była ponadto gospodynią pierwszego szczytu TSI w 2016 r. Dzięki takiemu zaangażowaniu stała się – poza władzami Polski – główną promotorką Trójomorza, które reklamowała jako „siłę napędową Europy”³.

Chorwackie zaangażowanie w TSI znacząco osłabło po objęciu urzędu prezydenta przez socjaldemokratę Zorana Milanovicia w 2020 r. Uważa on Trójomorze za niepotrzebne i potencjalnie

¹ A. Ari i in., *Infrastructure in Central, Eastern, and Southeastern Europe : Benchmarking, Macroeconomic Impact, and Policy Issues*, IMF, 13 listopada 2020 r., www.imf.org.

² *Adriatic–Baltic–Black Sea Leaders Meeting*, Atlantic Council, 29 października 2015 r., www.atlanticcouncil.org.

³ *PREDSJEDNICA NA DUBROVNIK FORUMU: Prostor Jadrana, Baltika i Crnog mora žila je kucavica Europe, „Jutarnji List”*, 25 sierpnia 2016 r., www.jutarnji.hr.

PISM STRATEGIC FILE

szkodliwe dla Chorwacji. W konsekwencji portfolio dotyczące TSI przejął rząd Andreja Plenkovicia, z którego konserwatywnej partii wywodziła się Grabar-Kitarović. Plenković, premier od 2016 r., który nie przejawiał zainteresowania Inicjatywą, uczestniczy obecnie w jej szczytach. Grabar-Kitarović natomiast promuje TSI jako honorowa członkini Atlantic Council, np. biorąc udział w spotkaniu w 2021 r. z prezydentami Polski i Łotwy, a także z amerykańskimi przedsiębiorcami.

W 2020 r. – tuż przed szczytem w Sofii – chorwackim koordynatorem ds. Trójmorza został minister spraw zagranicznych i europejskich. Rząd postrzega tę inicjatywę przez pryzmat potencjału wzrostu gospodarczego i rozwoju infrastruktury, szczególnie promując znaczenie dla Europy Środkowej terminalu LNG działającego od 2021 r. na wyspie Krk. Zadał, by Chorwacki Bank Odbudowy i Rozwoju dołączył do TSIF z kwotą 20 mln euro, co nie przełożyło się jednak na powszechne promowanie Trójmorza przez chorwacki biznes. Ekspertyzy dotyczące TSI częściej pojawiały się na niszowych forach, niż były dziełem wiodących ośrodków badawczych.

Partnerzy wyszehradzcy

Głównym promotorem Trójmorza w **Czechach** jest prezydent Miloš Zeman. W 2019 r. uczestniczył w szczycie w Lublanie – za namową prezydenta Chorwacji Grabar-Kitarović – oraz w wirtualnym spotkaniu w Tallinnie. Zeman wykorzystuje udział w Inicjatywie do promocji budowy kanału Odra–Dunaj–Łaba – jedynej z 90 inwestycji TSI, w której partycypują Czechy. O ograniczonym zaangażowaniu świadczy jednak brak udziału w TSIF, mimo że Jan Sechter, wiceminister transportu i pełnomocnik rządu ds. Trójmorza, zapowiedział, że Czechy dołączą do funduszu. Odzwierciedlało to brak wizji rządu Andreja Babiša co do obecności Czech w tej inicjatywie.

W Czechach współpracę w ramach TSI po raz pierwszy zapisano w rządowej umowie koalicyjnej w 2021 r., podczas gdy wcześniej kojarzono ją głównie z polityką regionalną prezydenta Zemana.

Zaangażowanie w TSI zapowiedziała trójpartyjna koalicja Razem, która postrzega Trójmorze jako „geopolityczną platformę służącą zacieśnianiu współpracy między USA a Europą Środkowo-Wschodnią”⁴. W Czechach współpracę w ramach TSI po raz pierwszy zapisano w rządowej umowie koalicyjnej w 2021 r.⁵, podczas gdy wcześniej kojarzono ją głównie z polityką regionalną prezydenta Zemana. Ekspercką perspektywę w sprawie TSI

przedstawia m.in. czeski think tank Stowarzyszenie Spraw Zagranicznych (AMO)⁶ i edukacyjno-kulturalny instytut Biblioteka Václava Havla.

Zaangażowanie **Słowacji** w Trójmorze pozostaje nieznaczące, a gotowość do jego promowania na poziomie prezydenckim maleje. Andrej Kiska uczestniczył w szczytach w 2017 i w 2018 r., zaś Zuzana Čaputová dołączyła jedynie do wirtualnego spotkania TSI w 2020 r.

Słowacja nie przystąpiła do Funduszu Trójmorza, tak samo jak pozostałe państwa Trójkąta Sławkowskiego – Austria i Czechy. Jej zainteresowanie projektami TSI skupia się na połączeniach infrastrukturalnych: gazowych (Eastring), drogowych (autostrada D3 na słowacko-polsko-czeskim pograniczu) i kolejowych (modernizacja połączeń z Czechami). Choć Via Carpatia przebiega przez Słowację, rozbudowa tej drogi nie jest realizowana w ramach inwestycji TSI, a postępy prac są niewielkie. TSI promował np. think tank Globsec poprzez uczestnictwo w Forum Biznesu Inicjatywy Trójmorza w 2018 r.⁷

⁴ *Spolu pro bezpečnou Zemi*, wrzesień 2021, www.spolu21.cz.

⁵ *Koaliční smlouva na volební období 2021–2025*, 8 listopada 2021 r., www.starostove-nezavisli.cz.

⁶ *The Perspective of the Czech Republic, Hungary and Slovakia on the Three Seas Initiative*, Association for International Affairs, czerwiec 2021, www.amo.cz.

⁷ *Three Seas Initiative Business Forum Agenda*, wrzesień 2018 r., www.3si-business.com.

PISM STRATEGIC FILE

Węgry traktują Trójmorze jako mało znaczący format współpracy regionalnej, potencjalnie uzupełniający utrwalone formy finansowania projektów infrastrukturalnych i utrzymywania stosunków transatlantyckich. Sceptycyzm, wyrażony m.in. nieobecnością prezydenta Jánoša Ádera na szczytach w Bukareszcie i Lublanie, zastąpiło umiarkowane zaangażowanie Węgier po ogłoszeniu przez USA w 2020 r. możliwości wpłaty 1 mld dol. do TSIF na projekty energetyczne. W następnym szczycie uczestniczyli zdalnie zarówno pełniący wyłącznie funkcję reprezentacyjną prezydent, jak i minister spraw zagranicznych Péter Szijjártó. Do Sofii w br. pojechał tylko prezydent, który skrytykował tam funkcjonowanie TSIF. Podkreślił potrzebę większej transparentności decyzji o finansowaniu projektów oraz zachowania równowagi geograficznej przy ich wyłanianiu⁸ (na razie żadnego projektu zgłoszonego przez Węgry nie zakwalifikowano do otrzymania środków z funduszu, w związku z czym nie ma zauważalnego zainteresowania węgierskiego biznesu TSI).

Sceptycyzm, wyrażony m.in. nieobecnością prezydenta Jánoša Ádera na szczytach w Bukareszcie i Lublanie, zastąpiło umiarkowane zaangażowanie Węgier po ogłoszeniu przez USA w 2020 r. możliwości wpłaty 1 mld dol. do TSIF na projekty energetyczne.

Urzędnikiem najbardziej zaangażowanym w sprawy związane z TSI jest sekretarz stanu ds. polityki bezpieczeństwa w MSZ Péter Sztáray. Zarówno on, jak i Szijjártó podkreślają praktyczny wymiar Inicjatywy. Stwierdzają, że ma ona sens tylko w przypadku faktycznej realizacji konkretnych projektów. Węgry wpłaciły do TSIF 20 mln euro w 2020 r. Opowiadają się ponadto za utworzeniem sekretariatu TSI i są gotowe zapewnić mu siedzibę w Budapeszcie. Działalność ekspercka dotycząca TSI jest marginalna – obejmuje pojedyncze analizy i wydarzenia rządowego Instytutu Spraw Zagranicznych i Handlu oraz ośrodka Antall József Knowledge Centre, do 2021 r. finansowanego z budżetu państwa.

Partnerzy północni

W promocję Trójmorza na **Litwie** angażuje się przede wszystkim prezydent Gitanas Nausėda, który uczestniczył w szczytach w Tallinnie (wirtualnie) i w Sofii. Wskazuje on na potencjał Inicjatywy w zakresie intensyfikacji współpracy tej części Europy z USA. Litwa widzi potrzebę włączenia we współpracę trójmorską kwestii dotyczących bezpieczeństwa regionu⁹ i podkreśla znaczenie projektów infrastrukturalnych TSI dla wzmocnienia wschodniej flanki NATO dzięki zwiększeniu interoperacyjności wojsk sojusznicznych. Zaangażowanie Litwy w TSI jest ponadto związane z przewidywanymi korzyściami współpracy bilateralnej z Polską.

Ideę TSI wspiera też centroprawicowy rząd Ingridy Šimonytė, która postrzega Trójmorze jako ważny element polityki wobec USA i jako inicjatywę o charakterze gospodarczym i infrastrukturalnym. Chodzi m.in. o projekty: drogowy Via Baltica i kolejowy Rail Baltica oraz energetyczne, w tym gazociąg GIPL czy synchronizację państw bałtyckich z systemem europejskich sieci elektroenergetycznych (Continental Europe Synchronous Area – CESA). Jednak do TSIF Litwa przystąpiła dopiero w 2021 r., a jej wkład był minimalny. W środowisku biznesowym Inicjatywę promuje państwowa agencja inwestycyjna VIPA.

Stanowisko **Łotwy** wobec TSI było sceptyczne, ale wraz z rosnącym zaangażowaniem pozostałych państw bałtyckich stało się bardziej pozytywne. Na szczytach w Tallinnie (wirtualnie) i w Sofii Łotwę reprezentował prezydent Egils Levits, natomiast minister spraw zagranicznych Edgars Rinkēvičs jest koordynatorem ds. TSI.

⁸ Áder János a Három Tenger Kezdeményezés csúcstalálkozásán, „Gondola.hu” za Węgierską Agencją Prasową, 9 lipca 2021 r., www.gondola.hu.

⁹ G. Nausėda, *Trijų jūrų iniciatyva turi sustiprinti regioninį saugumą*, Alkas, 19 października 2020 r., www.alkas.lt.

PISM STRATEGIC FILE

Wzrost zainteresowania Inicjatywą na Łotwie wiąże się z planowanym szczytem TSI w Rydze w 2022 r. Levits zapowiada promowanie w ramach Trójmorza włączania się kapitału prywatnego w modernizację i rozbudowę infrastruktury transportowej, energetycznej i cyfrowej. Skupi się także na wsparciu wzrostu gospodarczego. Dlatego przed szczytem promuje TSI jako narzędzie zwiększania spójności całej UE i współpracy transatlantyckiej. O wadze tego ostatniego elementu świadczy fakt, że Trójmorze znalazło się w br. wśród tematów rozmów Rinkēviča z Wendy Sherman, zastępcą sekretarza stanu USA. W 2020 r. Łotwa przystąpiła do TSIF z minimalnym wkładem i promuje takie projekty jak centrum logistyczne Salaspils Rail Baltica, terminal LNG w Skulte oraz farma wiatrowa k. Jeļgawy. Państwowa agencja inwestycyjna ALTUM promuje TSI, a w kontekście zbliżającego się szczytu w Rydze Inicjatywa jest przedmiotem komentarzy eksperckich, głównie w mediach.

Spośród państw bałtyckich największego zwrotu w podejściu do Trójmorza dokonała Estonia, która należała do zdecydowanych sceptyków, obawiając się konkurencyjności TSI wobec UE.

Spośród państw bałtyckich największego zwrotu w podejściu do Trójmorza dokonała **Estonia**, która należała do zdecydowanych sceptyków, obawiając się konkurencyjności TSI wobec UE. Zmieniła to perspektywa organizacji szczytu w 2020 r., która skłoniła Estonię również do przystąpienia do Funduszu, choć z minimalnym wkładem.

Na szczytach Estonię reprezentowała prezydent Kersti Kaljulaid, z czasem aktywna orędowniczka TSI. Widziała ona w Trójmorzu szansę wypromowania Estonii jako państwa nowoczesnego, wspierającego rozwój cyfryzacji i innowacji. Ten element współpracy TSI, popierany obecnie także przez centrowy gabinet Kai Kallas, stał się częścią koncepcji Smart Connectivity, będącej hasłem przewodnim szczytu w Tallinnie. Ma ona nie tylko zaspokajać zapotrzebowanie regionu w takich sektorach, jak infrastruktura transportowa, bezpieczeństwo energetyczne czy cyfryzacja, lecz także tworzyć inteligentne rozwiązania. Urzędujący od października 2021 r. prezydent Alar Karis podkreśla z kolei, że Trójmorze przyczynia się do promowania gospodarczych interesów regionu¹⁰.

W ramach wspierania Trójmorza jako łącznika Północy z Południem Estonia zaprosiła na szczyt do Tallinna Finlandię, z możliwością włączenia jej w Inicjatywę jako obserwatora (do czego ostatecznie nie doszło). Poparła też polski pomysł zacieśnienia współpracy TSI z Ukrainą. Szczyt w Tallinnie skutkował większym zainteresowaniem środowisk eksperckich, w tym Międzynarodowego Centrum Obrony i Bezpieczeństwa (ICDS)¹¹.

Partnerzy południowi

Prezydent **Słowenii** Borut Pahor, socjaldemokrata, uczestniczył we wszystkich szczytach Trójmorza, ale zaangażowanie tego państwa w promowanie Inicjatywy było początkowo umiarkowane. Zmieniło się to w 2019 r., kiedy Lublana gościła szczyt. Poza organizacją II Forum Biznesu Słowenia promowała współpracę trójmorską, m.in. tworząc aplikację do spotkań „business-to-business”, dostępną na stronie internetowej three.si – jedynym portalu poświęconym pojedynczemu szczytowi TSI, gdzie znalazła się także ewaluacja projektów trójmorskich. Słowenia dołączyła do zainaugurowanego wtedy TSIF z kwotą 23 mln euro.

Prezydent Słowenii promuje TSI przede wszystkim jako szansę na pogłębianie integracji i współpracy w celu przewyższenia różnic rozwojowych w UE. Widzi w niej także platformę wzmacniania bezpieczeństwa, demokracji i poszanowania praw człowieka. Podkreśla znaczenie zainteresowania Stanów Zjednoczonych jako szansy zacieśnienia więzi transatlantyckich i relacji biznesowych, w tym wzajemnych inwestycji w infrastrukturę. Ten ostatni aspekt TSI jest bliski także urzędującemu od

¹⁰ *Estonian president praises Poland's role in ensuring security in Baltic Sea region*, „The Baltic Times”, 29 października 2021 r., www.baltictimes.com.

¹¹ P. Kuusik, *How Does the Three Seas Initiative Help Estonia?*, ICDS, 13 listopada 2020 r., www.icds.ee.

PISM STRATEGIC FILE

2020 r. nacjonalistyczno-konserwatywnemu premierowi Janezowi Janży. Wspiera on zaangażowanie Słowenii w TSI, a możliwość rozwijania infrastruktury w Europie Środkowej przypisuje również Centralnej Piątce (C5), współtworzonej od 2020 r. na poziomie rządowym z Austrią, Czechami, Słowacją i Węgrami.

Władze **Rumunii** początkowo traktowały TSI z dystansem – na szczyt w Dubrowniku pojechał tylko minister transportu. Zapowiedź udziału Trumpa w szczycie warszawskim skłoniła centroprawicowego prezydenta Klausa Iohannisa do uczestnictwa i zorganizowania kolejnego spotkania Trójmorza w Bukareszcie. Za sukces tego szczytu Iohannis, który stał się jednym z głównych orędowników TSI, uważa obecność Niemiec i KE oraz towarzyszące mu po raz pierwszy Forum Biznesu. W szczyt zaangażował się także socjaldemokratyczny rząd Vioriki Dăncili, przygotowując listę projektów priorytetowych i utworzenie TSIIF. Prezesi polskiego BGK i rumuńskiego państwowego EximBanku podpisali w maju 2019 r. w Luksemburgu jego akt założycielski, co ogłosili oficjalnie na szczycie w Lublanie.

Zaangażowanie Rumunii wynika głównie z chęci wykorzystania TSI do zacieśniania stosunków z USA¹², zwłaszcza w dziedzinie obronności. W tym kontekście kraj ten postrzega rozwój infrastruktury transportowej, który mógłby ułatwić sojusznikom udzielenie pomocy w razie blokady portów czarnomorskich. Programy kolejnych, centroprawicowych rządów Ludovica Orbana i Florina Cîtu podkreślały znaczenie infrastruktury transportowej TSI dla obronności, a w dalszej kolejności – gospodarcze¹³. Powołany w listopadzie 2021 r. gabinet Nicolae Ciuکی, stworzony przez wielką koalicję, widzi w Trójmorzu także potencjał rozwoju technologii małych reaktorów modułowych. Władze chętnie odwołują się ponadto do projektu Via Carpatia, ale budują jedynie odnogę do portu

Wśród rumuńskich środowisk eksperckich uwagę Inicjatywie poświęca skupiające byłych dyplomatów stowarzyszenie New Strategy Center oraz bliski prezydentowi ekspert i publicysta Iulian Chifu, który pod koniec 2021 r. został doradcą premiera Ciuکی.

w Konstancy, ważniejszą z punktu widzenia Rumunii. Prace dotyczące Rail2Sea są jeszcze mniej zaawansowane, choć promują je władze tego portu oraz koleje cargo CFR Marfă. Wśród rumuńskich środowisk eksperckich uwagę Inicjatywie poświęca skupiające byłych dyplomatów stowarzyszenie New Strategy Center oraz bliski prezydentowi ekspert i publicysta Iulian Chifu, który pod koniec 2021 r. został doradcą premiera Ciuکی.

Na wszystkich szczytach TSI **Bułgarię** reprezentował prezydent – w Dubrowniku Rosen Plewneliew, a na kolejnych Rumen Radew. Nie przekładało się to jednak na zaangażowanie bułgarskich liderów na rzecz Inicjatywy. Zmieniła to wewnętrzna rywalizacja centrolewicowego Radewa z centroprawicowym premierem Bojkiem Borisowem, który w 2021 r. usiłował uniemożliwić prezydentowi zaproszenie przywódców TSI do Sofii. Dlatego rząd podważał sens Trójmorza, a następnie postulował przesunięcie szczytu w Sofii na 2022 r., termin po wyborach w Bułgarii. By temu zapobiec, Radew – obok Dudy i Kaljulaid jako gospodyni – osobiście uczestniczył w wirtualnym szczycie w 2020 r.

Przed spotkaniem w Sofii Radew zaprezentował „Wizję Bułgarii” rozwoju TSI, proponując w szczególności współpracę naukową i edukacyjną¹⁴. Za sukces uważał zaproszenie Ekaterini Sakielaropulu, prezydent Grecji – państwa, gdzie kończą się szlaki biegnące przez TSI. Rząd z kolei jesienią 2020 r. zgodził się na przystąpienie Bułgarskiego Banku Rozwoju do TSIIF i wpłatę 20 mln euro w kolejnym roku. Powołał także koordynatora ds. Trójmorza – wicepremier i minister spraw zagranicznych Ekaterinę Zachariową, którą w pierwszym gabinecie technicznym Stefana Janewa zastąpił minister gospodarki Kiril Petkow. Jego partia Kontynuujemy Zmianę, wokół której zapewne powstanie nowa koalicja, uwzględniła TSI w swoim programie.

¹² J. Pieńkowski, *Polityka Polski wobec Rumunii w latach 2007-2019*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 2019”, PISM, 2021, s. 281–282.

¹³ PNL, USR-PLUS, UDMR, *Program de Guvernare 2020-2024*, 13 listopada 2020 r., www.gov.ro.

¹⁴ *Three Seas, Bulgaria's Vision*, 13 listopada 2020 r., 3seas.eu.

PISM STRATEGIC FILE

Austria – najbardziej rozwinięty gospodarczo kraj Europy Środkowej i jedyny spoza NATO – jest pasywnym członkiem Trójmorza. Austria podchodzi do Inicjatywy z ostrożnością, co potwierdził prezydent Alexander Van der Bellen podczas wizyty w Warszawie w październiku br. Świadczyła o tym również najniższa ranga delegacji spośród obecnych na szczytach w 2016 i 2017 r. (ambasadorowie).

Mimo prowadzenia aktywnej polityki w Europie Środkowej austriacki rząd w marginalnym stopniu angażuje się w TSI. Jako jedyny członek Inicjatywy pozostający poza TSIF nie jest także częścią żadnego z jej projektów priorytetowych. O ciągłym braku zainteresowania Trójmorzem świadczy np. pominięcie go w pierwszym wystąpieniu ministra spraw zagranicznych Michaela Linharta przed Radą Narodową¹⁵, chociaż wymienił on inne regionalne formaty – Trójkąt Sławkowski i Centralną Piątkę. Do podmiotów prywatnych, promujących działalność Inicjatywy Trójmorza i austriackie zaangażowanie w nią, należy think tank Instytutu Polityki Europejskiej i Bezpieczeństwa (AIES)¹⁶.

Partnerzy – obserwatorzy TSI

Administracje **Stanów Zjednoczonych** od 2017 r. popierają politycznie TSI. Dowodem tego jest dwukrotny udział prezydenta (w 2017 oraz wirtualnie w 2021 r.) i innych urzędników wysokiego szczebla (m.in. byłego sekretarza energii Ricka Perry'ego) w szczytach w Bukareszcie i Lublanie. Zaangażowanie Perry'ego wskazywało, że początkowo postrzegano TSI głównie jako mechanizm poszukiwania nabywców amerykańskiego gazu skroplonego.

Z czasem TSI osiągnęło jednak pozycję instrumentu w amerykańskiej polityce. USA w państwach Trójmorza widzą możliwości inwestycyjne dla biznesu i liczą na ich realizację w partnerstwie publiczno-prywatnym. W listopadzie 2020 r. TSI zyskało również poparcie Kongresu w formie rezolucji¹⁷. Jednak USA jedynie deklarowały uczestnictwo w TSIF i dopiero po przegranej Trumpa w wyborach, w grudniu 2020 r., zatwierdzono decyzję o przekazaniu 300 mln dol., ale kwoty tej jeszcze nie wpłacono. Poza podtrzymaniem zobowiązania do dofinansowania funduszu kwotą do 1 mld dol., lecz nieprzekraczającą 30% środków zebranych przez udziałowców, prezydent Joe Biden i sekretarz stanu Antony Blinken podkreślają znaczenie TSI dla rozwoju gospodarczego i bezpieczeństwa Europy Środkowej oraz całej UE.

W USA w promocję Inicjatywy i lobbing na jej rzecz zaangażowały się wpływowe instytucje pozarządowe. Najbardziej aktywna pozostaje Atlantic Council, która rozbudowuje swoje instrumenty

W USA w promocję Inicjatywy i lobbing na jej rzecz zaangażowały się wpływowe instytucje pozarządowe.

służące współpracy trójmorskiej. Powstałe w jego ramach (w lutym br.) Three Seas Chairs mają wspomóc inwestowanie w Europie Środkowej. Kierują nimi była ambasador USA w Polsce Georgette Mosbacher, emerytowany prezes wykonawczy tego think tanku, gen. James L. Jones Jr., oraz związany z Partią Republikańską Ian Brzezinski, m.in. członek grupy doradców strategicznych Atlantic Council i jeden z głównych promotorów TSI w USA. Podobną działalność promującą Trójmorze prowadzą indywidualni badacze, np. związany z CEPA Kurt Volker czy Andrew Michta z George C. Marshall European Center for Security Studies.

¹⁵ *Antrittsrede von Außenminister Michael Linhart im Nationalrat*, Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten, 12 października 2021 r., www.bmeia.gv.at.

¹⁶ *The Three Seas Initiative as a Geopolitical Approach and Austria's role*, Institut für Europa und Sicherheitspolitik, listopad 2021, www.aies.at.

¹⁷ *H.Res.672 - Expressing support of the Three Seas Initiative in its efforts to increase energy independence and infrastructure connectivity thereby strengthening the United States and European national security*, USA Congress, 10 stycznia 2020 r., www.congress.gov.

PISM STRATEGIC FILE

W pierwszych latach działania Trójmorza stosunek **Niemiec** do Inicjatywy cechował sceptycyzm. Wynikał on z postrzegania jej jako projektu mogącego wzmocnić podziały w UE¹⁸. Podejście Niemiec ewoluowało w kierunku większego zaangażowania, m.in. pod wpływem uczestnictwa w szczytach TSI Stanów Zjednoczonych i przedstawicieli unijnych instytucji.

Od szczytu w Bukareszcie w 2018 r., na którym również po raz pierwszy pojawiła się reprezentacja KE, Niemcy są reprezentowane przez ministra spraw zagranicznych lub prezydenta. Co więcej, wywodzący się z socjaldemokratycznej SPD i urzędujący do grudnia 2021 r. minister Heiko Maas sygnalizował nawet gotowość przystąpienia Niemiec do TSI. Maas łączył niemieckie zainteresowanie Inicjatywą z promocją nowej europejskiej polityki wschodniej RFN, której elementem jest pogłębienie współpracy z państwami Europy Środkowej. Ponadto postrzegał Trójmorze jako platformę wzmacniającą powiązania transatlantyckie¹⁹, szczególnie po pozytywnie przyjętej w Niemczech wygranej Bidena w wyborach prezydenckich. Według prezydenta Franka Waltera Steinmeiera, obecnego na szczytach od 2019 r., inicjatywa ta mogłaby także przyczynić się do regionalnej transformacji energetycznej, ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania energii odnawialnej. Stanowisko powołanego pod koniec 2021 r. rządu SPD, Zielonych i liberalnej FDP wobec Trójmorza nie zostało zawarte w umowie koalicyjnej, ani nie wynika z dotychczasowych wypowiedzi nowego kanclerza Olafa Scholza.

Jednocześnie Niemcy – główny partner handlowy Trójmorza jako całości – wstrzymują się od finansowego udziału w Funduszu. O dostrzeżeniu TSI przez przedstawicieli niemieckiego biznesu może świadczyć natomiast obecność prezesa Siemens Energy na szczycie w Sofii w 2021 r. Do większego zaangażowania Niemiec w Inicjatywę zachęcała Fundacja Nauka i Polityka (SWP)²⁰.

Wnioski

Zaangażowanie prezydentów i rządów państw członkowskich w promowanie Trójmorza w większości przypadków wzrosło. Sprzyjała temu przychylność Inicjatywie ze strony USA i KE. Są jednak państwa, które od początku pozostają bierne (np. Austria), i takie, które zmniejszyły swoje zaangażowanie (np. Słowacja). Wobec zakończenia kadencji prezydenckich Grabar-Kitarović i Kaljulaid największym orędownikiem TSI poza Polską pozostaje prezydent Iohannis, którego główną motywacją jest zacieśnianie stosunków Rumunii z USA i wzmocnienie jej obronności.

Wobec zakończenia kadencji prezydenckich Grabar-Kitarović i Kaljulaid największym orędownikiem TSI poza Polską pozostaje prezydent Iohannis, którego główną motywacją jest zacieśnianie stosunków Rumunii z USA i wzmocnienie jej obronności.

Jednocześnie widoczność Trójmorza mogła zmaleć w związku z zasadniczą zmianą zaangażowania Chorwacji. Po ustąpieniu z urzędu Grabar-Kitarović, współinicjatorce środkowoeuropejskiej współpracy regionalnej w formacie dwunastu państw, TSI nie tylko utraciła głos jednego z dwóch – obok Polski – państw najbardziej zaangażowanych w jej promowanie, lecz także osłabła

z powodu niechętnego stosunku Milanovicia.

W większości przypadków działania promujące Trójmorze wzmagają się w związku z organizacją szczytu TSI przez dany kraj. Na to wydarzenie przypadało zwykle apogeum zaangażowania

¹⁸ Ł. Janulewicz, T. Żornaczuk, *Niemcy wobec Inicjatywy Trójmorza*, „Biuletyn PISM”, nr 120 (1868), 22 sierpnia 2019 r., www.pism.pl.

¹⁹ *Videostatement von Außenminister Heiko Maas anlässlich des Gipfeltreffens der Drei-Meeres-Initiative*, Auswärtiges Amt, 9 lipca 2021 r., www.auswaertiges-amt.de.

²⁰ *Die Drei-Meere-Initiative: wirtschaftliche Zusammenarbeit in geostrategischem Kontext*, Stiftung Wissenschaft und Politik, luty 2021, www.swp-berlin.org.

PISM STRATEGIC FILE

w promowanie współpracy trójmorskiej. Niektórych liderów skłoniło to do trwałego orędownictwa na jej rzecz (np. Rumunia), lecz w większości przypadków nie miało takich następstw.

Zaangażowanie w promowanie TSI jest niezależne od orientacji politycznej prezydentów i rządów. Popularyzują ją zarówno politycy prawicowi, np. Iohannis, jak i lewicowi, np. Radew. Bierni lub krytyczni są także politycy reprezentujący różne środowiska polityczne, np. narodowy konserwatysta Áder i socjaldemokrata Milanović.

Niespełna 1 mld euro w puli Funduszu Trójmorza stanowi zaledwie pół procenta łącznej wartości projektów priorytetowych, co utrudnia przejście od sprzyjania idei i deklaracji intencji do realizacji celów.

Stopień promowania Trójmorza przez władze państw członkowskich nie przekłada się na ich zaangażowanie finansowe w rozwijanie Inicjatywy. Niespełna 1 mld euro w puli Funduszu Trójmorza stanowi zaledwie pół procenta łącznej wartości projektów priorytetowych, co utrudnia przejście od sprzyjania idei i deklaracji intencji do realizacji celów. Powoduje także, że wszystkie kraje Trójmorza nadal

realizują inwestycje, w tym infrastrukturalne, bazując na funduszach unijnych i priorytetach narodowych.